

SZERELEM ÉS MODERNITÁS (Love and Modernity)

A kurzus adatai

Óktató: Juhász Máté <juhaszmat@gmail.com>
Időpont: Péntek, 14:00–15:30,
Helyszín: „i” épület, I. emelet, 113. Olvasóterem

A kurzus leírása

A kurzus célja, hogy a szeretet/szerelem filozófiai problematikáján keresztül egyaránt betekintést nyújtson a kora újkori (XVII. századi) és kortárs filozófia egynémely (tág értelemben normatív) kérdéskörébe. Noha ezen kora újkori és kortárs kérdéskörök között számos izgalmas átfedés mutatkozik, érdeklődésünk fókuszába a szeretet/szerelem filozófiai problematikájának sok szempontból radikális megváltozását helyezzük, amelyet a nyugati modernizáció szimptomatikus eszmei folyamatoként fogunk megközelíteni. E modernizáció kulcstendenciájaként a társadalmi rendszerek funkcionális differenciálódásával párhuzamos szimbolikus differenciálódást tekintjük, megértéséhez pedig a kortárs társadalomelmélet néhány meghatározó alakjának elgondolásait is mozgósítjuk.

A kurzus három blokkból áll. Az első két blokk előbb a szerelembölcselet (kortárs és történeti), majd az erre nézvést releváns (normatív és szociológiai) társadalomelmélet alapjaival ismerteti meg a hallgatókat. A harmadik blokkban egy XVII. századi alapszöveget, Spinoza *Etikáját* szeretetfilozófiai esettanulmányként értelmezve igyekszünk mozgósítani az első két blokk során megismert szempontokat és problémafelvetéseket. Egyebek között ilyesféle értelmezői kérdéseket tehetünk fel: az intimitás későmodern szerelemetikája számára elfogadható-e Spinoza „filoteista” (Boros) szereteteszménye?, miben tér el ez a szereteteszmény a korábbi és a későbbi szeretetkoncepcióktól?, a szimbolikus értelemvilágok sokaságára széthasadt kortárs kultúrában működtethető-e a(z érték)világ spinozai egységkoncepciója?

Követelmények

A jegyszerzés elsődleges módja szemináriumi dolgozat, amelynek elvárt terjedelme (12-es betűmérettel, 1,5-es sortávval, térközök nélkül) alapszakos hallgatóktól 6-8, mesterszakos hallgatóktól 10-12 oldal. Szükség esetén a kurzus törzsanyagából (nem minden, hanem a legfontosabb szövegekből) szóbeli vizsga tehető.

Azok a hallgatók, akik aktívan részt vesznek az órai beszélgetésben (vagyis bizonyítékát adják a szövegek óráról-órára való elolvasásának) a szemináriumi dolgozat (vagy vizsga) megítélésében extra pontokhoz jutnak. Míg az alapszakos hallgatóktól a kötelező irodalom elolvasását (a „VAGY”-gyal megadott esetekben az EGYIK szöveg elolvasását) várom el, a mesterszakos hallgatóktól további elvárás az EGYIK ajánlott szakirodalom feldolgozása. (Ahol valamely ajánlott irodalom teljes könyv, a mesterszakos hallgatóknak módjában áll egy tetszőleges fejezetet kiválasztania.)

Referátum tartása nem elvárás, de aki szeretné gyakorolni előadói készségeit, a félév során valamely órára felkészülhet egy 15 perces előadással, amelyet 10 perc beszélgetés/vita követ.

A kurzus menete és olvasmányai

Mivel a kurzus több kódon is felvehető (filozófiatörténet 4., etika, társadalomfilozófia), és szemináriumról van szó, nem muszáj minden egyes szöveget feldolgoznunk, a hangsúlyokat közös megállapodás alapján viszonylag szabadon kezelhetjük. A kurzus részletes menetét, és a lentebb olvasható óravázlat hallgatói igényekhez igazítását az első órán beszéljük át, így aki teheti, jöjjön el!

I. Szeretetfilozófiák régen és most

2. Óra: A szerelem/szeretet „tág” fogalma

Kötelező irodalom:

- Boros Gábor: *A szeretet/szerelem filozófiája* (Bp.: ELTE, 2014), 9-14. o.

Ajánlott irodalom:

- Irving Singer: *Meaning in Life*, vol. 2 (Cambridge, MA–London: MIT Press, 2010), 31-43. o.
- Simon May: *Love. A History* (New Haven–London: Yale University Press, 2011), 1-13. o.

3. Óra: A nyugati szerelembölcselet történeti alapjai

Kötelező irodalom:

- Platón: *A lakoma* 201d-212b (Bp.: Atlantisz, 2005), 67-82. o.
- Lucretius: *A természetéről* I.1-43, IV.1016-1264 (több kiadás)
- Szent Ágoston: *A keresztény tanításról* (Pécs–Budapest: Paulus Hungarus–Kairosz, 2001), 41-44 és 57-80. o.

Ajánlott irodalom:

- *A lakoma* egésze (továbbá Platontól a *Lüszisz*, *Phaidrosz* c. dialógusok – lehetőleg az Atlantisz kiadásában).
- Ovidius: *A szerelem művészete*. (több kiadás)
- Clairvaux-i Szent Bernát: *De diligendo Dei* (http://www.ppek.hu/konyvek/Szent_Bernat_Isten_szereteterol_szolo_konyv_1.pdf)
- Andreas Capellanus: *A szerelemről* (Bp.: Balassi, 2012)
- Marsilio Ficino: *A szerelemről. Kommentár Platón A lakoma című művéhez* (Polaris, 2024)
- Irving Singer: *The Nature of Love*, vol. 1-2 (Chicago–London: The University of Chicago Press, 1966 és 1984)
- Boros Gábor: *A szeretet/szerelem filozófiája*, I. rész, 1-4. fejezetek.
- Simon May: *Love. A History*, 3-9. fejezetek.

4. Óra: A szeretet/szerelem filozófiája a kora újkorban

Kötelező irodalom:

- a kurzus céljaira összeállított, kb. 30 oldal terjedelmű szemelvénygyűjtemény Montaigne, Grotius, Hobbes, Descartes, Spinoza és Pascal műveiből.

Ajánlott irodalom:

- Boros Gábor: „European Concepts of Love in the 17th and 18th Centuries”, in Adrienne, M. Martin (szerk.): *The Routledge Handbook of Love in Philosophy* (London–New York: Routledge, 2019), 422-440. o.
- Boros Gábor: *A szeretet/szerelem filozófiája* (id. kiadás), a II. rész („A szerelemfilozófiák százada”) tanulmányai.
- Schmal Dániel: „The Problem of Conscience and Order in the *Amour-pur* Debate”, in Gábor Boros–Herman De Dijn–Martin Moors (szerk.): *The Concept of Love in 17th and 18th Century Philosophy* (Bp.–Leuven: ELTE–Leuven University Press, 2007), 113-124. o.
- Az iménti kötet más tanulmányai. Ezek közül néhány magyarul is megjelent a *Világosság* 2006/11-12. számában!
- J. B. Schneewind: *The Invention of Autonomy* (New York: Cambridge University Press, 1998), 3-13. fejezetek.

5. Óra: Szeretet, szerelem és személyiség

Kötelező irodalom:

- Martha C. Nussbaum: „A szerelem és az egyén: romantikus összeillés és platóni törekvések”, *Vulgo* 6/4. (2005), 28-49. VAGY Simon Attila: *Barátság és megértés Arisztotelész filozófiájában* (Bp.: Gondolat, 2021), 9-23., 53-56. o.

Ajánlott irodalom:

- Gregory Vlastos: „The Individual as Object of Love in Plato”, in uő. *Platonic Studies* (Princeton University Press, 1973), 3-42. o.
- A. W. Price: „Loving Persons Platonically”, *Phronesis* 26/1. (1981), 25-34. o.
- Martha C. Nussbaum: *Upheavals of Thought* (New York: Cambridge University Press, 2001), 457-526. o.

II. Szeretet, filozófia, modernitás

6. A modernizáció mint rendszerdifferenciálódás

Kötelező irodalom:

- Talcott Parsons: „A modern társadalmak rendszere”, in Felkai G.–Némedi D.–Somlai P. (szerk.): *Szociológiai irányzatok a XX. században II.* (Bp.: Új Mandátum, 2000), 40-61. o.
- Sik Domonkos: *A modernizáció ingája* (Bp.: ELTE, 2012), 228-234. o.

Ajánlott irodalom:

- Émile Durkheim: *A társadalmi munkamegosztásról* (Bp.: Osiris, 2001) 49-62. o.
- Jürgen Habermas: *A kommunikatív cselekvés elmélete* (Bp.: Gondolat, 2011), 382-413. o.

7. Óra: Filozófia, társadalom és modernitás „Hegel után”

- Jürgen Habermas: „Képesek-e komplex társadalmak ésszerű identitás kialakítására?” (in uő. *Válogatott tanulmányok*, Bp.: Atlantisz, 1994), 148-175. o. VAGY Alasdair MacIntyre: *Az erény nyomában* (Bp.: Osiris, 1999), 26-27., 41-57. és 84-91. o.

Ajánlott irodalom:

- Sik Domonkos: *A modernizáció ingája*, 11-56. o.
- Axel Honneth: *Harc az elismerésért* (Bp.: L'Harmattan, 2013)

8. Óra: A (kora újkori) filozófus és a modern én

Kötelező irodalom:

- Schmal Dániel: *Reflexió és modernitás* (MTA Doktori Disszertáció, 2021) (részletek) 7-20, 348-364. o. (<https://real-d.mtak.hu/1366/>)

Ajánlott irodalom:

- Ugyanezen mű 13. (Descartes-), 14. (Locke-) vagy 15. (Leibniz-)fejezete, a primer szövegek hozzáolvasásával.

9. Óra: Intimitás és modernitás

Kötelező irodalom:

- Sik Domonkos: *A modernizáció ingája*, 267-281. o. VAGY Sik Domonkos: „Giddens modernitáselmélete: identitás és intimitás”, *Replika* 82. (2013/1.) 131-144. o.

Ajánlott irodalom:

- Max Weber: *A világvallások gazdasági etikája* (Bp.: Gondolat–ELTE, 2007) 220-230. o.
- Niklas Luhmann: *Szerelem – szenvedély* (Bp.: Jászöveg, 1997)
- Fáber Ágoston: „Az autotelikus párkapcsolat és a gyerekvállalás mint »metaprojekt«”, *Replika* 110. (2019/1.), 95-133. o.
- Philippe Ariés: *Gyermek, család, halál* (Bp.: Gondolat, 1987)

- Anthony Giddens: *Modernity and Self-Identity* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1991)
- Anthony Giddens: *The Transformation of Intimacy* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1992)
- Eva Illouz: *Why Love Hurts* (Cambridge–Malden, MA: Polity, 2012)
- Eva Illouz: *The End of Love* (Cambridge–Medford, MA: Polity, 2021)

III. Esettanulmány: Spinoza, egy XVII. századi szeretetfilozófus

10. Óra: Spinoza: metafizikai és elmefilozófiai alapok

Kötelező irodalom:

- *Etika* I-II. rész. (részletek)

Ajánlott irodalom (nagyban segítik a szöveg megértését!):

- Michael Della Rocca: *Spinoza* (London–New York: Routledge, 2008), 1-12. o.
- Boros Gábor: *Spinoza és a filozófiai etika problémája* (Bp.: Atlantisz, 1997), 17-40. o.
- Edwin M. Curley: *Spinoza's metaphysics: an essay in interpretation* (Cambridge: Harvard University Press, 1969), 50-81. o.
- Schmal Dániel: *Az elme filozófiája a kora újkorban* (Bp.: Gondolat, 2015), 83-92. o.
- Michael Della Rocca: *Spinoza*, 108-118. o.

11. Óra: Antropológia és szenvedélyelmélet

Kötelező irodalom:

- *Etika* II-III. (részletek)

Ajánlott irodalom:

- Boros Gábor: *Spinoza és a filozófiai etika problémája*, 133-161. o.
- Gilles Deleuze: *Spinoza és a kifejezés problémája* (Bp.: Osiris, 2000), 237-327. o.
- Michael Della Rocca: „Rationalism run amok: representation and the reality of emotions in Spinoza”, in Charles Huenemann (szerk.): *Interpreting Spinoza: Critical Essays* (New York: Cambridge University Press, 2008), 26-52. o.
- Justin Steinberg: „Imitation, Representation, and Humanity in Spinoza's *Ethics*”, *Journal of the History of Philosophy* 51/3. (2013), 383-407. o.
- Andrea Sangiacomo: *Spinoza on Reason, Passions, and the Supreme Good* (Oxford University Press, 2019)
- Alexandre Matheron: *Individu et communauté chez Spinoza* (Párizs: Les Éditions de Minuit, 1988), 5. fejezet.
- Susan James: *Passion and Action. The Emotions in Seventeenth-Century Philosophy* (Oxford: Clarendon Press, 1997).

12. Óra: A szeretet spinozai eszménye(i)

Kötelező irodalom:

- *Etika* IV-V. (részletek)

Ajánlott irodalom:

- Boros Gábor: *Spinoza és a filozófiai etika problémája*, 163-239. o.
- Moldvay Tamás: „Hol kezdődik az *Etika* vége?”, in Boros Gábor (szerk.): *Spinoza-tanulmányok* (Bp.: Áron, 1994), 43-69. o.
- Wolfgang Bartuschat: „Spinoza a szeretetről és a megismerésről”, *Világosság* 2006/11-12., 131-138. o.

- Czétány György: *Az immanens elkülönöződés filozófiája* (doktori disszertáció, ELTE, 2014), 376-403. o. (<https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/22309/diss.pdf>) A tanulmány egy része az *Elpis*-ben is megjelent. (http://elpis.hu/issues/15/elpis15_czetany.pdf)
- Alexandre Matheron: „Intellectual Love of God, Eternal Part of the *amor erga Deum*”, in uő. *Politics, Ontology and Knowledge in Spinoza* (Edinburg University Press, 2020), 81-101. o.
- Alexandre Matheron: „Spinoza and Sexuality”, uo. 239-259. o.
- Jacquet, Chantal–Sévérac, Pascal–Suhamy, Ariel: *Spinoza, philosophe de l'amour* (Publications de l'Université de Saint-Étienne, 2005)

13. Óra: Szeretet és társadalom Spinozánál

Kötelező irodalom:

- *Teológiai-politikai tanulmány*: előszó ÉS 12-14. VAGY 16. ÉS 20. fejezet.

Ajánlott irodalom:

- A TPT további részei.
- Boros Gábor: *Mozgástörvényektől Isten értelmi szeretetéig* (Bp.: Áron, 2003), 210-240. o.
- Susan James: *Spinoza on Philosophy, Religion, and Politics* (Oxford University Press, 2012)
- Susan James: *Learning to Live Together* (Oxford University Press, 2020)
- Mogens Lærke: *Spinoza and the Freedom of Philosophizing* (Oxford University Press, 2021)
- Yitzhak Y. Melamed–Michael A. Rosenthal: *Spinoza's Theological-Political Treatise. A Critical Guide* (Cambridge University Press, 2010)